

**Riigikogu otsuse „Kaitseväge kasutamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel
Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni või selle liikmesriigi, Euroopa Liidu või
Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni juhitalval muul rahvusvahelisel sõjalisel
operatsioonil sellesse esmakordsel panustamisel“ eelnõu seletuskiri**

Sissejuhatus

Käesolev Riigikogu otsuse eelnõu võimaldab kasutada kuni 100 kaitseväelast riigikaitseaduse (edaspidi RiKS) § 34 lõike 4 alusel, mille kohaselt määrab Riigikogu oma otsusega igaks aastaks osalejate piirarvu Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni (NATO) või selle liikmesriigi, Euroopa Liidu (EL) või Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) juhitalvale rahvusvahelisele sõjalisele operatsioonile esmakordseks panustamiseks. Mandaadi piirmäär on sama, mis 2025. aastal. Eesti täpne panus ja selle suurus oleneb konkreetse operatsiooni vajadustest ning otsustatakse RiKS-i § 34 lõike 6¹ alusel. Kaitseväge edasise kasutamise samal operatsioonil otsustab Riigikogu eraldi otsusega, lähtudes RiKS-i § 34 lõikest 1. Riigikogu otsuse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kaitseministeeriumi poliitika planeerimise osakonna nõunik Pearu Pirsko (pearu.pirsko@kaitseministeerium.ee) ning vastutav jurist on Grete Toompere (grete.toompere@kaitseministeerium.ee).

Riigikogu otsusega antavate õiguste kasutamise eelised

Rahvusvaheline julgeolekuolukord on ebastabiilne nii Euroopas, Lähis-Idas kui ka Aafrikas. Konfliktid ja kriisid maailma eri regioonides võivad eskaleeruda ootamatult ja kiiresti ning vajaduse korral peab Eesti olema suuteline kiiresti ja paindlikult lähetama Kaitseväge üksusi kriisi- või konfliktipiirkonda, et panustada rahvusvahelise stabiilsuse tagamisse ja kaitsta seeläbi ka Eesti julgeolekuhuve. Käesoleva mandaadi andmine võimaldab Eestil paindlikumalt reageerida kiiresti eskaleeruvale olukorrale, mis ei mahu muude riigikaitseaduses sätestatud kiiret reageerimist võimaldavate erandite alla (nt NATO valmidusüksuste koosseisus osalemine).

Riigikaitseaduse kohaselt peab esmakordsel panustamisel olema tegemist NATO, NATO liikmesriigi, EL-i või ÜRO juhitalva operatsiooniga, mis on ÜRO põhikirja VI või VII peatükis sätestatu alusel rahu ja julgeoleku säilitamise või taastamise eesmärgil korraldatav sõjaline operatsioon või rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtete ja normidega kooskõlas olev muu sõjaline operatsioon, mille puhul ei ole tegemist kollektiivse enesekaitse operatsiooniga. Operatsioonile saadetava kontingendi suurus peab jääma Riigikogu kehtestatud piirarvu piiresse. RiKS-i § 34 lõike 6¹ järgi annab sama § 34 lõikes 4 sätestatud Riigikogu otsuse alusel Kaitsevägele korralduse alustada osalemist või lõpetada osalemine muul rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil Vabariigi Valitsus, võttes arvesse Riigikogu riigikaitsekomisjoni seisukoha. Korraldus tehakse viivitamata teatavaks Vabariigi Presidendile, Riigikogu

juhatusele ja Riigikogu riigikaitsekomisjoni esimehele. Kõnealuses operatsioonis järgmise rotatsiooniga jätkamise otsustab Riigikogu juba eraldi otsusega RiKS-i § 34 lõike 1 kohaselt.

Vabariigi Valitsus andis Kaitseväele RiKS-i § 34 lõike 6¹ alusel esmakordselt korralduse alustada rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil osalemist RiKS-i § 34 lg 4 alusel tehtud Riigikogu otsusele tuginedes 2. aprillil 2020. Korraldus oli seotud 2020. aasta 31. märtsi Euroopa Liidu Nõukogu otsusega lõpetada sõjaline operatsioon European Union's Naval Force Mediterranean operation Sophia (EUNAVFOR Med/Sophia) ja selle asemel alustada uut sõjalist operatsiooni European Union's Naval Force Mediterranean operation Irini (EUNAVFOR Med/Irini). Ajakriitilisuse tõttu ei olnud võimalik RiKS § 34 lg 1 järgset Riigikogu otsust taotleda, mistõttu alustati ühe kaitseväelasega panustamist Euroopa Liidu uuel sõjalisel operatsioonil EUNAVFOR Med/Irini Vabariigi Valitsuse korralduse alusel. Alates 2021. aasta 1. jaanuarist jätkas Eesti operatsioonile panustamist, tuginedes RiKS § 34 lg 1 alusel antud mandaadile.

Teist korda otsustas Vabariigi Valitsus alustada operatsioonil osalemist, tuginedes RiKS § 34 lg 4 alusel 23. septembril 2021 antud Riigikogu otsusele. Vabariigi Valitsus andis Kaitseväele RiKS-i § 34 lõike 6¹ alusel korralduse panustada ühe kaitseväelasega Euroopa Liidu väljaõppemissioonile EUTM Mozambique (European Union Training Mission in Mozambique) Mosambiigis. Kuna julgeolekuolukord Mosambiigis oli kiirelt halvenenud ning Euroopa Liidu väljaõppemissiooni panus regiooni oli vajalik kiireloomuliselt, ei olnud võimalik uuel operatsioonil osalemiseks taotleda Riigikogu otsust RiKS § 34 lg 1 alusel. Alates 1. jaanuarist 2022 jätkab Eesti Mosambiigis läbiviidavale missioonile panustamist Riigikogu RiKS-i § 34 lg 1 alusel antud mandaadile tuginedes. Samuti otsustas Vabariigi Valitsus alustada operatsioonil osalemist RiKS-i § 34 lg 4 alusel antud Riigikogu otsusele tuginedes 1. aprillil 2024, andes Kaitseväele korralduse panustada kuni kolme kaitseväelasega Euroopa Liidu rahvusvahelisele sõjalisele operatsioonile EUNAVFOR Aspides Punase mere piirkonnas.

Panustamisega seotud kulud

Kaitseväe koosseisu lähetamisega kaasnevaid lisakulutusi ei ole võimalik täpselt prognoosida, sest need sõltuvad konkreetsest operatsioonist, operatsioonipiirkonnast ja kestusest. Vajaduse korral koostatakse võimalike lisakulude prognoos ja need kaetakse Kaitseministeeriumi valitsemisala 2026. aasta eelarvest. Selleks on riigieelarve seaduses antud Vabariigi Valitsusele õigus teha muudatusi Kaitseväe koosseisu rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil osalemiseks Kaitseministeeriumi valitsemisala vahendite liigenduses riigieelarve muutmisel või lisaeelarvega.

Eelnõu kooskõlastamine

Vabariigi Valitsuse istungile esitatav eelnõu on kooskõlastatud Justiits- ja Digiministeeriumi, Välisministeeriumi ja Rahandusministeeriumiga ning arvamuse on avaldanud Kaitsevägi.